

1 Úvod

Mezinárodní šetření čtenářské gramotnosti žáků 4. ročníku základních škol PIRLS (*Progress in International Reading Literacy Study*), stejně jako další mezinárodní šetření TIMSS (*Trends in International Mathematics and Science Study*) zaměřené na matematiku a přírodovědu patří k projektům, které organizuje Mezinárodní asociace pro hodnocení výsledků vzdělávání IEA (*The International Association for the Evaluation of Educational Achievement*). V roce 2011 se objevila jedinečná příležitost zjišťovat znalosti a dovednosti na stejném vzorku žáků 4. ročníku základních škol ze všech tří uvedených oblastí, tedy ze čtení, z matematiky a z přírodovědy, protože se obě šetření, pětiletý cyklus PIRLS a čtyřletý cyklus TIMSS, uskutečnila v jednom roce. Šetření PIRLS se tehdy zúčastnili žáci ze 45 zemí a do šetření TIMSS se zapojili žáci 4. ročníku z 52 zemí.

2 Cíle analýzy

Cílem této analýzy je hledání společných a rozdílných znaků velmi úspěšných a méně úspěšných tříd s použitím výsledků českých žáků v mezinárodních šetřeních PIRLS a TIMSS z roku 2011. Budeme hledat odpověď na to, do jaké míry a v čem se v jednotlivých testovaných gramotnostech liší metody a formy výuky používané učiteli ve školách. Použijeme zejména srovnávací analýzu skupiny tříd s nejlepšími výsledky žáků (dále jako velmi úspěšné třídy) a skupiny tříd s nejslabšími výsledky žáků (dále jako méně úspěšné třídy). Zaměříme se dále na to, do jaké míry se liší velmi úspěšné a méně úspěšné třídy v jiných než socioekonomických faktorech ovlivňujících výsledky žáků. Konkrétně budou sledovány tyto oblasti:

- charakteristiky učitelů a jejich výukových metod,
- charakteristiky žáků a jejich postoje ke škole a výuce,
- charakteristiky rodičů a jejich postoje ke škole.

Východiskem analýzy je pohled na rozdíly ve výsledcích žáků v jednotlivých dílčích škálách – podoblastech jednotlivých funkčních gramotností (matematika, přírodověda, čtení).

3 Definice úspěšnosti tříd

Třídy byly děleny tak, aby méně i velmi úspěšné třídy tvořily zhruba stejně velký podíl z celé populace žáků čtvrtých tříd.¹ Při hledání společných a rozdílných rysů méně a velmi úspěšných tříd byla analýza prováděna jak z pohledu úspěšnosti v kombinaci všech tří gramotností, tak jen z pohledu úspěšnosti v matematické gramotnosti a jen ve čtenářské gramotnosti. Pokud se výsledky těchto tří různých pohledů lišily, je to uvedeno. Pokud ne, jsou výsledky uváděny jako souhrnné „ve všech třech ohledech“.

1 Protože se ukázalo, že žáci, kteří jsou na nejnižších úrovních v matematické gramotnosti, nebývají vždy také na nejnižších úrovních ve čtenářské gramotnosti, byly dále třídy rozděleny ještě podle úrovně úspěšnosti jen v matematické a jen ve čtenářské gramotnosti, abychom mohli postihnout případné rozdíly mezi méně a velmi úspěšnými třídami jen z pohledu těchto dvou gramotností.

Při dělení dle KOMBINACE VŠECH TŘÍ GRAMOTNOSTÍ byly do **méně úspěšných tříd** zařazeny ty, kde alespoň 17 % žáků je současně v matematické, přírodovědné i čtenářské gramotnosti na nízké nebo pod nízkou vědomostní úrovní. Tato skupina tvoří asi 12 % žáků. Do **velmi úspěšných tříd** byly zařazeny ty, kde alespoň 45 % žáků je současně v matematické, přírodovědné i čtenářské gramotnosti na vysoké nebo velmi vysoké vědomostní úrovni, a jde také asi o 12 % žáků.

Při dělení dle MATEMATICKÉ GRAMOTNOSTI byly do **méně úspěšných tříd** zařazeny ty s největším podílem žáků na nízké nebo pod nízkou vědomostní úrovni v matematické gramotnosti tak, aby tato skupina tvořila opět asi 12 % všech žáků, a do **velmi úspěšných tříd** byly zařazeny ty s největším podílem žáků na vysoké nebo velmi vysoké vědomostní úrovni tak, aby opět tvořily zhruba 12 % všech žáků.

Obdobně při dělení dle ČTENĀŘSKÉ GRAMOTNOSTI byly do **méně úspěšných tříd** zařazeny ty s největším podílem žáků na nízké nebo pod nízkou vědomostní úrovni ve čtenářské gramotnosti tak, aby tato skupina tvořila opět asi 12 % všech žáků, a do **velmi úspěšných tříd** byly zařazeny ty s největším podílem žáků na vysoké nebo velmi vysoké vědomostní úrovni tak, aby opět tvořily zhruba 12 % všech žáků.